Н.Ю. Лук'янова,
https://orcid.org/0000-0002-3698-3868

Інститут експериментальної патології, онкології і радіобіології ім. Р.Є. Кавецького НАН України, Київ, Україна

DOI: https://doi.org/10.15407/oncology.2026.03.216

СВІТЛО НАУКОВОГО ПОШУКУ: ФІЛОСОФІЯ ЖИТТЯ ТА НАУКОВА СИМФОНІЯ АКАДЕМІКА ВАСИЛЯ ЧЕХУНА

15 листопада 2026 року святкує свій славний 70-річний ювілей видатний український учений, академік Національної академії наук України Василь Федорович Чехун. Його ім'я симфонічним акордом звучить у вітчизняній та світовій медичній науці, а весь секрет оркестрового звучання визначений життєвим і творчим шляхом, взірцем безкомпромісного служіння істині, глибокої мудрості та безмежної відданості розвитку сучасної експериментальної онкології.

Історію онкологічної науки визначають не лише новітні технології та експериментальні відкриття, а й Особистості — люди з масштабним стратегічним мисленням, здатні побачити перспективність наукової ідеї, обґрунтувати її та об'єднати навколо неї однодумців для втілення. За умов стрімкого розвитку молекулярної біології особливого значення набуває унікальний дар — уміння тонко поєднувати фундаментальні уявлення про складну біологію пухлини з нагальними потребами практичної медицини. Наукова, педагогічна та організаційна діяльність академіка **Василя Федоровича Чехуна** є класичним прикладом послідовності наукового пошуку, внутрішньої шляхетності та водночас дивовижної відкритості до нових підходів і технологій майбутнього.

Архітектор академічних традицій та трансляційної медицини. Минуло десять років відтоді, як відзначали його 60-річчя. Це був шлях складних викликів та випробувань (Covid, війна), проте, це не був час втрачених можливостей. Упродовж чверті століття (з 1996 по 2021 рр.) Василь Федорович очолював Інститут експериментальної патології, онкології і радіобіології (ІЕПОР) ім. Р.Є. Кавецького — знану у світі наукову установу, сприяючи збереженню унікальних традицій та виведенню її на новий рівень. За цей час суттєво змінилися можливості дослідження злоякісних новоутворень, зміцніли позиції трансляційної медицини, а українська наука зіткнулася з безпрецедентними випробуваннями та викликами сьогодення.

Завершення директорської каденції Василя Федоровича у 2021 р. не лише не зменшило його залученості в життя Інституту, а й відкрило новий більш глибокий етап його служіння рідній установі. Перейшовши на посаду радника при дирекції, академік В.Ф. Чехун отримав можливість повністю зосередитися на глобальних, стратегічних завданнях інституційного розвитку. Звільнившись від тягаря щоденної рутинної адміністративної роботи, він спрямував увесь свій колосальний досвід, авторитет та мудрість на розбудову майбутнього установи. Сьогодні його роль як почесного директора, радника та координатора фундаментальних досліджень є неоціненною: він виступає справжнім духовним і науковим орієнтиром Інституту, формує довгострокові вектори міжнародної співпраці, генерує проривні наукові ідеї та робить усе можливе задля того, щоб ім'я ІЕПОР ім. Р.Є. Кавецького гордо звучало на світовій арені.

Професійна доля Василя Федоровича визначилися у 1980 р., коли після закінчення Київського медичного інституту ім. О.О. Богомольця він прийшов до установи, заснованої видатним онкологом та академіком Ростиславом Кавецьким. Його перші наукові кроки були присвячені вивченню механізмів дії та токсичності цитостатиків, функціонуванню систем детоксикації та пошуку способів підвищення вибірковості протипухлинних препаратів. У кандидатській дисертації, за-

Цитування: Лук'янова Н.Ю. Світло наукового пошуку: філософія життя та наукова симфонія академіка Василя Чехуна. Онкологія. 2026. 28, №3. С. 216–218. https://doi.org/10.15407/oncology.2026.03.216

© РН "Akademperiodyka" of the NAS of Ukraine, 2026. This is an open access article under the CC BY-NC-ND license (https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/)

хищеній 1986 р., було детально досліджено вплив тіосорбенту на токсичні й протипухлинні ефекти сполуки платини. Докторська дисертація, блискуче захищена 1994 р., стосувалася ролі плазматичних мембран чутливих та резистентних клітин у реалізації цитотоксичної дії координаційних сполук платини. Ці фундаментальні праці заклали надійну основу для подальших багаторічних досліджень медикаментозної резистентності пухлин.

Внесок академіка у вітчизняну науку відзначено найвищими державними нагородами, зокрема Заслуженого діяча науки і техніки України, Державною премією України в галузі науки і техніки та орденом «За заслуги» III, II та I ступенів, що робить його повним кавалером цього ордена (нагородження орденом I ступеня відбулося у 2020 р.). Водночас значення наукового доробку вимірюється не лише відзнаками, а й розвитком започаткованих ідей та здобутками його вихованців. У професійному резюме Василя Федоровича понад 900 наукових публікацій.

Фундація наукової школи подолання фармакорезистентності. Ключовою віхою наукової біографії Василя Федоровича стало створення та багаторічне лідерство у визнаній науковій школі «Молекулярні основи та медико-біологічні проблеми фармакорезистентності». Ця школа виникла як логічна відповідь на один із найскладніших викликів практичної онкології — поступову втрату чутливості пухлинних клітин до хіміотерапевтичних засобів. Поєднавши зусилля експериментальних біологів, біохіміків та клініцистів, академік В.Ф. Чехун сформував цілісний, масштабний напрям досліджень, що дозволив зазирнути вглиб генетичних, метаболічних та епігенетичних передумов стійкості.

Під його керівництвом наукова школа детально обґрунтувала концепцію біологічної гетерогенності пухлин як рушійної сили формування резистентних популяцій. Дослідження сигнальних шляхів, окиснювальних порушень, систем клітинної детоксикації та експресії регуляторних молекул дозволили створити фундаментальні основи для розробки засобів спрямованої доставки ліків і наноматеріалів. Школа «Молекулярні основи та медико-біологічні проблеми фармакорезистентності» стала справжньою кузнею висококваліфікованих кадрів, об'єднавши ідеєю прецизійного лікування раку три десятки докторів та два десятки кандидатів наук, які сьогодні успішно розвивають закладені принципи.

Новітнє десятиліття: реінкарнація мікробіому в пухлинному мікрооточенні та штучний інтелект. Останній період у творчості академіка В.Ф. Чехуна та його школи ознаменувався якісним трансляційним проривом та справжнім науковим розквітом у вивченні пухлинного мікрооточення. Сучасні дослідження вченого довели, що оточення пухлини є не пасивним тлом, а складною, динамічною екосистемою, яка активно взаємодіє зі злоякісними клітинами, спрямовує процеси інвазії та дисемінації, а також безпосередньо визначає терапевтичну відповідь організму. Відтак, підхід школи В.Ф. Чехуна перейшов від аналізу ізольованих клітинних аномалій до системної оцінки пухлинної паренхіми, імунного профілю, позаклітинного матриксу та колагенової архітектоніки строми.

У цей новітній період особливої філософської та практичної ваги набуло впровадження методів цифрової морфометрії та штучного інтелекту для аналізу великих масивів біологічних даних. Інтеграція інтелектуальних алгоритмів опрацювання зображень дозволила здійснювати точну кількісну та просторову оцінку топографії біомаркерів, позаклітинного матриксу та імунних контрольних точок строми. Кількісний аналіз зображень тепер виступає потужним доповненням традиційних морфологічних методів, дозволяючи моделювати процеси ремоделювання строми, передбачати ризики прогресії та прогнозувати чутливість пухлини до терапевтичних засобів.

Цей технологічний та концептуальний ренесанс охопив також імунологічні й метаболічні компоненти мікрооточення, включаючи аналіз інфільтрації макрофагами, вивчення нейроендокринних та системних стрес-індукованих реакцій організму, а також новітній вектор — роль мікробіоти у регуляції протипухлинного імунітету. Важливо, що впровадження штучного інтелекту та прецизійних омікснних моделей розглядається вченим крізь глибоку гуманістичну призму. Головним критерієм прогресу прецизійної онкології академік визначає якість життя пацієнта: збереження його функціонального стану, мінімізацію довгострокових наслідків хвороби та орієнтацію на індивідуальні біологічні потреби конкретної людини.

Міжнародне визнання, педагогічна мудрість та слово вченого. Важливою умовою розвитку наукових досліджень для академіка В.Ф. Чехуна залишається міжнародна інтеграція та представлення українських досягнень на глобальному рівні. Упродовж багатьох років Василь Федорович авто-

ритетно представляв ІЕПОР ім. Р.Є. Кавецького в Організації європейських онкологічних інститутів (OECI), виступаючи міцною зв'язуючою ланкою між вітчизняною наукою та європейською медичною спільнотою. Особливим визнанням його міжнародного авторитету став статус єдиного офіційного амбасадора Європейської асоціації досліджень раку (EACR) в Україні.

Ця масштабна міжнародна діяльність дозволила установі виступити надійним партнером престижних проєктів Horizon 2020, в тому числі долучитися до європейської ініціативи Horizon Europe CCI4EU, спрямованої на розбудову комплексної онкологічної інфраструктури та зміцнення взаємодії науки, клінічної допомоги, освіти й інновацій. Членство Інституту в OECI відкриває унікальні можливості для фахового обміну, а сам Василь Федорович особисто долучився до наукового осмислення європейської моделі зрілості онкологічної інфраструктури та формування стратегічних міжнародних напрямів роботи установи, що лягло в основу підготовки нового проєкту в рамках грантового конкурсу HORIZON-MISS-2026-02-CANCER-06.

Не менш вагомим є мистецтво передачі унікального досвіду новим поколінням дослідників, адже кадровий потенціал та інтелектуальний капітал вітчизняної науки завжди були для вченого головним пріоритетом. Особливою сторінкою його діяльності є роль засновника, фундатора та беззмінного гаранта аспірантської (постдипломної) освітньо-наукової програми в галузі медицини. Завдяки його далекоглядності було створено унікальне середовище для підготовки нової генерації дослідників — висококваліфікованих онкологів-експериментаторів та клініцистів. Як гарант програми, Василь Федорович не просто забезпечує її відповідність найвищим світовим стандартам, а й особисто формує філософію підготовки наукових кадрів.

Поряд із безпосереднім керівництвом дисертаційними роботами, Василь Федорович викладає фундаментальні дисципліни, присвячені основам теоретичної онкології, сучасним підходам до персоналізованої терапії, лікарській резистентності пухлин та логіці наукового дослідження, а також бере участь у підготовці здобувачів вищої освіти в Київском національному університеті імені Тараса Шевченка. Його педагогічна діяльність гармонійно поєднує збереження класичної наукової традиції із заохоченням самостійного критичного мислення, нових методичних підходів та вміння обґрунтовано відстоювати свої наукові гіпотези.

Упродовж багатьох років академік В.Ф. Чехун об'єднує вітчизняну та світову наукову спільноту через видавничу діяльність як головний редактор провідних фахових видань «Experimental Oncology» та «Онкологія». Для нього науковий журнал є не просто літописом завершених досліджень, а живим простором фахового обговорення, суворої перевірки результатів та народження нових проривних ідей. В умовах надскладних викликів, що постали перед Україною, збереження безперервності роботи вітчизняних наукових видань і присутності українських учених у міжнародному науковому просторі набуло особливого стратегічного значення.

З поглядом у майбутнє. 70-річний ювілей академіка НАН України Василя Федоровича Чехуна — це визначна нагода відзначити не лише його грандіозний особистий науковий доробок, а й колективну працю сформованої навколо нього потужної наукової школи. Шлях від перших фармакологічних досліджень цитостатиків до з'ясування фундаментальних механізмів лікарської резистентності, гетерогенності пухлин, ролі позаклітинного матриксу, імунних взаємодій, мікробіоти та цифрової

прецизійної онкології засвідчує абсолютну послідовність у пошуку відповідей на найскладніші та найзагадковіші питання онкологічної науки.

Вся наукова спільнота, колеги, вірні друзі та численні учні щиро вітають Василя Федоровича з цим поважним ювілеєм! Від усього серця ми бажаємо Вам міцного здоров'я, невичерпної творчої енергії, натхнення, миру, талановитих однодумців поруч та нових грандіозних наукових звершень задля життя і майбутнього.

THE LIGHT OF SCIENTIFIC EXPLORATION: PHILOSOPHY OF LIFE AND SCIENTIFIC SYMPHONY OF ACADEMICIAN VASYL CHEKHUN

N.Yu. Lukianova

RE Kavetsky Institute of Experimental Pathology, Oncology and Radiobiology of National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Summary. *On November 15, 2026, the outstanding Ukrainian scientist, Academician of the National Academy of Sciences of Ukraine, Vasyl Fedorovych Chekhun, celebrates his glorious 70th anniversary. His name resonates like a symphonic chord in domestic and world medical science, with the secret of this orchestral resonance defined by his life and creative journey — a model of uncompromising service to truth, profound wisdom, and boundless dedication to the advancement of modern experimental oncology.*

Адреса для листування:

Н.Ю. Лук'янова
03022, Київ, вул. Васильківська, 45
Інститут експериментальної патології, онкології і радіобіології ім. Р.Є. Кавецького НАН України
E-mail: cytmolmarkers@gmail.com

Одержано: 27.08.2026
Рекомендовано до друку: 27.09.26
Підписано до друку: 02.11.2026